

Bogdan Niță este în prezent cercetător la Universitatea din Viena și profesor de limba engleză. La Institutul European a publicat *Ontologia operei de artă* (2016) și *Când lăcusta a vorbit ierbii* (2022).

Niculina Gergely este fost judecător, pasionată de literatură și arte vizuale. Cititor avid de romane și admiratoare a picturii, cultivă un interes constant pentru cultură, memorie și experiența umană.

Bogdan Niță, Niculina Gergely (coord.) *Împreună prin viață. Memoriile unei familii din Moldova*
© 2026, Institutul European, Iași

INSTITUTUL EUROPEAN
Iași, str. Bălușescu nr. 2, OP 6, CP 1309
euroedit@hotmail.com; www.euroinst.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Împreună prin viață: memoriile unei familii din Moldova /
coord.: Bogdan Niță, Niculina Gergely. - Iași: Institutul
European, 2026
ISBN 978-606-24-0442-0

I. Niță, Bogdan (coord.)
II. Gergely, Niculina (coord.)
821.135.1

Potrivit Legii nr. 8/1996, a dreptului de autor, reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți fără acordul Editurii constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu aceasta.

Printed in ROMANIA

Bogdan Niță
Niculina Gergely
(coord.)

Împreună prin viață
- memoriile unei familii din Moldova -

INSTITUTUL EUROPEAN
2026

Cuprins

Cuvânt-înainte / 7

Dragă cititorule, dragă cititoare / 9

Duminica din obor, o poveste despre Dumitru și Maria
Niță: fantezia unei memorii / 13

PARTEA I. Oameni și locuri de la început / 31

Din poveștile Niculinei (Niță) Gergely (Să ne amintim de
ei) / 33

Din poveștile Niculinei (Niță) Gergely (Povestea mamei) / 36

Din poveștile Niculinei (Niță) Gergely (Împreună prin
viață) / 48

Din poveștile Niculinei (Niță) Gergely (Căsătorii cu
peripeții) / 62

Din poveștile Niculinei (Niță) Gergely (Despre mine) / 78

Din poveștile Elenei Jianu (O povestire... cu muzică) / 99

Din poveștile Elenei Jianu (Familia mea, povestea mea:
mărturie de viață) / 103

După povestirea lui Gheorghe Sahaidac (O întâmplare
miraculoasă) / 108

Poze. Bunici / 113

PARTEA II. Între două vremuri / 115

Din poveștile Simonei și ale Danei (O moștenire tăcută
despre credință, familie și rost) / 117

Din poveștile lui Marian (Amintiri din vacanțele mele petrecute la bunicii Niță) / 127
Din poveștile lui Marian (Copilăria mea la Vaslui) / 135
Din poveștile Teodorei Sahaidac (Rădăcini și Destine) / 141
Din poveștile Teodorei Sahaidac (Amintiri și Legături de Familie) / 153
Povestea Familiei Niță de la Onești (Calul tropăie, porcul guiță, iar copiii împing roata de cauciuc cu bățul pe uliță) / 158
Povestea Familiei Niță de la Onești (Comunismul se leagă în într-un scrânciob ruginit de sângele unui neam) / 164
Povestea Familiei Niță de la Onești (Freamătul de sub omăt e mai viu decât oftatul unui bunic bătrân) / 185

Poze. Familii / 220

Cuvânt-înainte

Această monografie a familiei Niță aduce în fața cititorului o suită de povești care își au începuturile în secolul al XIX-lea. Desigur, multe dintre aceste istorii provin din tradiția orală, transmise din generație în generație, însă am ales să le reconstruim într-o formă ficționalizată, pentru a oferi o imagine de ansamblu coerentă asupra obiceiurilor, valorilor și vieții unei familii tinere de acum două secole.

Firul narativ al familiei Niță coboară chiar mai adânc în timp, până în secolul al XVIII-lea, deși pentru această perioadă dispunem de mai puține informații concrete, iar relatările rămân fragmentare. Tradiția sugerează posibile rădăcini grecești, un aspect deloc neobișnuit pentru Moldova și, în special, pentru regiunea Galațiului, unde, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, exista o comunitate grecească semnificativă. De asemenea, se vorbește despre posibile origini evreiești, ipoteză plauzibilă în contextul prezenței consistente a comunităților evreiești în orașe precum Iași, Bacău și în alte zone ale Moldovei în secolul al XIX-lea.

De ce o monografie? Din dorința de reconciliere cu trecutul, din nevoia de a-l înțelege și de a învăța din el, dar și ca formă de rezistență împotriva uitării. Cunoașterea de sine este un proces îndelungat, iar această lucrare își propune să scurteze drumul către înțelegerea identității: cine suntem, de unde venim și cum ne putem construi viitorul. Această monografie este o colecție de povești construite în mod colectiv, fiecare contribuție fiind semnată la începutul textului corespunzător. Povestea familiei din Onești reprezintă rezul-

tatul unei colaborări, o împletire de voci și perspective care dau viață trecutului.

Vă dorim o lectură plăcută!

Dragă cititorule, dragă cititoare,

August aduce cu el promisiuni fragile, aproape șoptite. Uneori, când vremea se răcește brusc, pământul pare să se schimbe peste noapte, ca și cum ar primi în tăcere vestea apropierii toamnei. Stelele strălucesc pe bolta catifelată a ceștii mele de cafea, iar eu stau cu ea în mână și privesc această liniște, ca pe o poveste care începe încet.

Cei care au privilegiul de a participa la o întâlnire de familie, eveniment organizat, de obicei, în primul weekend din luna august, se bucură de ocazia rară de a trăi sentimentul cald, dar totodată nesigur, al apartenenței la o familie în continuă transformare. Nu este vorba doar despre o simplă reuniune, ci despre un ritual al recunoașterii reciproce, al rememorării și al redescoperirii rădăcinilor comune. Pentru cei înzestrați cu sensibilitate psihologică, asemenea întâlniri devin adevărate spectacole ale umanității, în care emoțiile, trecutul și prezentul se împletesc într-o scenă uneori tandră, alteori tensionată, dar întotdeauna profund revelatoare. Acolo, în mijlocul îmbrățișărilor ezitante, al râsetelor care amintesc de vremuri trecute și al privirilor pierdute în amintiri neîmpărtășite, se conturează povestea unei familii, nu doar ca unitate socială, ci ca o miniatură a societății însăși, cu tot ceea ce presupune ea: conflicte, iertări, reconcilieri, dar și tăceri apăsătoare. Am fost și eu martor la astfel de adunări, în care veri, verișoare, frați sau surori despărțiți de timp și de distanțe s-au întâlnit pentru prima dată după ce au trecut de vârsta de patruzeci de ani. Privirile lor, deși prudente și măsurate, trădau o simpatie tăcută, o curiozi-

tate reținută, ca și cum fiecare încerca să regăsească în celălalt o versiune pierdută a propriei copilării. În astfel de momente, devine evidentă o tenacitate tăcută, dar profundă, care dăinuie în sânul familiei; o forță misterioasă, dar stabilă, care nu se lasă ușor explicată, dar care acționează ca o coloană vertebrală a vieții sociale. Această forță se poate exprima, simbolic, prin imaginea unui car tras de boi pe un drum prăfuit de țară: o imagine lentă, dar încărcată de sens, ce sugerează un progres inevitabil, modest, dar durabil. Din urma acestei vedenii, se pot desprinde înțelesuri multiple privind rolurile celor din familie: bunicul, pilonul trecutului și al înțelepciunii, mama, izvorul grijii și al sacrificiului tăcut, tatăl, arhitectul ordinii și al aspirațiilor. Această imagine evocatoare contrastează cu un alt tablou, la fel de grăitor: cel al unui copil mic, un țănc curios, care privește cum un copac abia plantat începe să prindă rădăcini, să crească, să înflorească. Copilul nu înțelege tot ce se petrece, dar intuiește un viitor, un viitor ce poartă promisiunea maturizării, a strălucirii, poate chiar a unei prosperități atât de evidente încât devine aproape obositoare. Totuși, în acea bătrânețe domoală a copacului, copilul va descoperi mai târziu o frumusețe nouă: fluturători de înțelepciune, nuanțe de efervescență calmă, dovada vie că timpul, cu toate transformările sale, nu face decât să împlinească ciclul vieții. Astfel e și familia: un spațiu viu, imprevizibil, în care fiecare gest contează, fiecare amintire se scrie pe un strat vechi, ca pe un palimpsest, iar fiecare întâlnire adaugă o nouă nuanță portretului colectiv pe care îl numim „noi”.

În anul 1874, acum aproape o sută cincizeci de ani, într-o zi despre care nu se mai știe dacă era caldă sau rece, de vară toridă sau de iarnă mușcătoare, ori poate chiar o toamnă blândă cu miros de pământ umed, s-a născut un gând. Un gând care, deși atunci nu avea nume, trăia sub

pielea unei familii moldovenești ca o scânteie de continitate. Poate că acel gând e astăzi doar un copac bătrân, cu trunchiul scorjit, care stă de veghe undeva de-a lungul șesului întins al Vasluiului, ca un martor mut al unui neam încăpățânat în a rămâne împreună, în ciuda vremurilor, în ciuda drumurilor care ne-au dus în toate zările. Pe acel șes neobosit, încă se aude, din când în când, un ecou, ecoul numelui Niță sau, mai recent, NITA, în versiunile fără diacritice, obosite de atâtea formulare în limbi străine, în pașapoarte, formulare, ecrane care nu recunosc accentele rădăcinii. Dar numele rămâne, ca o rezonanță de suflet, ca o bătaie de inimă dintr-o epocă în care lucrurile aveau contururi mai clare, poate mai dure, dar mai cinstite.

Întâlnirile de familie din primul weekend al lunii august au devenit, în timp, un ritual al rememorării și al recunoașterii. În acel spațiu dintre anotimpuri și generații, familia Niță se adună timid, dar hotărât, într-o dublare a ecoului. Bătrânii își scot din șifoniere costumele vechi, ușor lăsate de molii și timp, dar pline de povești. Tinerii își netezesc părul cu frizuri moderne și gânduri împrăstiate. Ceilalți, între două vârste, două lumi, încearcă să potrivească, din priviri, un timp suspendat, un prezent ce leagă trecutul de viitor, într-o întrevvedere uneori stângace, uneori nostalgică, poate chiar puțin obscenă prin intensitatea emoțiilor reprimite, dar mai ales plină de speranțe. Badea Gheorghe, cu pieptul încă vânjos de răzeș, poartă în colțul ochiului o lumină din care poți extrage, ca dintr-o fântână limpede, o întreagă tinerețe arsă de soarele câmpului. Mătușa Catinca zâmbește cu o căldură care aduce aminte de o dimineață de vară, proaspăt ieșită dintr-o ploaie de august. Mătușa Niculina, fermă și senină, îndeamnă la echilibru, la demnitate, în timp ce familia întreagă capătă forma unei ființe colective,

cu gesturi ușor rigide, dar pline de intenții sincere, o entitate posesivă și totodată dătătoare de speranță.

Seara, colinele Iașului devin fundal pentru o simfonie a reîntregirii. Unii se retrag în biserici vechi, cu icoane care par să fi văzut toate războaiele și toate păcatele lumii. Alții se opresc în restaurante uitate de timp, cu grinzi negre și miros de vin dulce, de parcă locul ar fi fost transbordat direct din vremea lui Creangă. Pe cărările înguste se simte mirosul de turte cu gem de prune, de plăcinte moldovenești coapte pe vatră, ce dau trup feciorilor durdulii și fetelor rumene, să poată călca hotărât pe pietrele bulevardului Ștefan cel Mare, ca o reamintire că Moldova nu e doar o regiune, ci o atitudine, un fel de a fi: zveltă, hotărâtă, caldă și răbdătoare. De dincolo de dealuri, din ținutul Romanului, își face simțită prezența și ramura lui Costache. Nepoatele lui, fiicele româșcane, apar ca o ofensivă tăcută, cu atitudinea lor sobră, dar sigură, adăugând o notă de dramă subtilă în tabloul familial. În mijlocul Iașului, ele par să ridice, prin simpla lor prezență, o „casă” simbolică, o construcție psihologică, un punct de cotitură în istoria emoțională a familiei Niță. Ele nu vin doar ca musafiri, ci ca vestitoare. Poate chiar ca un preludiu al unei drame care ne așteaptă, al unei rupturi sau al unei regăsiri, pe care încă nu o putem articula.

Această întâlnire nu e doar o revedere, ci o reafirmare a unei identități în curs de definire. Într-o lume care pare să își piardă reperele, în care familia e tot mai des redusă la funcții sau cifre statistice, întâlnirea Niță devine o formă de rezistență. O sărbătoare a continuității. O fotografie vie, în mișcare, a unei genealogii care nu a uitat de unde vine și care, în ciuda tuturor despărțirilor, rămâne unită prin povești, tăceri, zâmbete și nume scrise cu sau fără diacritice, dar niciodată uitate.

**Duminica din obor, o poveste
despre Dumitru și Maria Niță**
- fantezia unei memorii -

Uneori, când liniștea casei apasă mai greu decât de obicei, mă opresc în fața sertarului vechi din camera bunicului. Îi știu fiecare zgârietură, fiecare mâner șubred, dar îl deschid întotdeauna cu grijă, de parcă aş deschide o poartă spre o altă lume. Între cruciulițe de lemn, fotografii îngălbenite și o carte de psalmi legată în piele, stă o foaie de hârtie îngustă, cu scrisul tremurat al unei epoci apuse. În colț, cu litere mici, apăsate, stă scris: „Amintiri din obor, Vaslui, 1890 – păstrate din povestirile lui Dumitru Niță”. Stră-străbunicul meu, Dumitru Niță, s-a născut în 1874 în Delești, un sat așezat pe dealurile domoale ale Vasluiului, unde lanurile de grâu se unduiesc vara în bătaia vântului ca niște mări galbene. Când era copil, mergea desculț prin colbul uliței și cânta cu glas limpede la slujbele din biserica satului. Ajunsese cântăreț de biserică, dar nu și-a lăsat niciodată deoparte coasa, plugul sau munca de zi cu zi. Era un om al gliei, dar și al cântului, o combinație rară, deopotrivă cu mâinile bătătorite de muncă și cu sufletul încărcat de cântări.

Pe de altă parte, Maria, stră-străbunica mea, s-a născut trei ani mai târziu, în 1877, în același sat, într-o familie de jocari. Avea mâinile moi și calde, dar ferme, obișnuite cu țesăturile și cu acul. O femeie despre care se spunea că dacă ar fi pus mâna pe o ramură uscată, ar fi făcut-o să înmugurească din nou. Nah, un proverb de la noi din Moldova. Dar ceea ce mi-a rămas viu din toate povestirile bunicului au fost întotdeauna descrierile

târgului de obor din Vaslui. În anul 1890, Dumitru avea doar șaisprezece ani, dar se simțea deja om mare. Pentru prima oară, fusese lăsat să plece singur cu căruța la târg, un semn de încredere și de trecere simbolică în rândul celor mari. „Nu era doar o misiune”, îmi spunea tata despre el, „era o inițiere, un legământ între om și comunitate”. Drumul până la Vaslui, străbătut cu o căruță trasă de doi boi albi, începea înainte de răsărit. Aerul era rece, îmbrăcat în brumă, iar din pământ se ridica abur. Câinii lătrau pe la porți, cocoșii încă mai cântau somnoroși, iar cerul, încă cenușiu, părea că își caută culoarea. Dumitru mergea cu inima mare, îmbrăcat în cămașa bună de pânză albă și cu vestă țesută de mama lui. Avea în căruță câteva pungi de făină, câteva roți de brânză, niște ulcioare de lut și un vițel legat cu o sfoară groasă. Târgul, așa cum l-a descris el, era ca o metropolă în miniatură. O întindere haotică, dar vie, cu mii de sunete, mirosuri, chipuri. Se vindeau boi, porci, lână, cojoace, ouă, oale de pământ, unelte și chiar visuri. Se cânta, se striga, se râdea, se plângea. Fiecare părticică de pământ părea să respire istorie și viitor în același timp.

Lângă țarcul cu vite, un bătrân cu mustață mare și pălărie de fetru alb ținea un bețișor cu care bătea boii peste șale, demonstrativ. „Uite, băiete, să vezi cum trage ăsta la plug! Nici patru oameni nu fac cât el”. Dumitru râdea timid, neobișnuit cu atâta vânzoleală. Se uita cu ochii larg deschiși, uimit, dar atent. La o tarabă mai departe, niște femei vindeau ștergere, alteia îi atârna un prunc la brâu și oferea colaci aburinzi în schimbul câtorva bani. Erau și lăutari: cu vioară, țambal și cobză. Cântau doine și hore de-ți săreau lacrimile în colțul ochiului fără să vrei. În mijlocul acestui haos frumos a văzut-o prima oară pe Maria. Era lângă o masă joasă, acoperită cu

ștergere roșii cusute cu fir albastru, și ținea în mână un covor mic, țesut cu modele tradiționale. Obrajii îi erau îmbujorați de frig, iar ochii mari, câprui, curioși se opreau fix asupra lui. Dumitru a încremenit o clipă, a bâiguit ceva despre cât costă ștergarul și, cu tot curajul adunat în mersul boilor de acasă până acolo, a întrebat dacă mai vin la târg.

„Numai dacă tata vinde bine”, i-a spus ea zâmbind, „altfel rămânem acasă, la războiul de țesut”.

Mai târziu, în acea zi, Dumitru s-a apropiat de o tarabă cu icoane vechi și cărți de rugăciune. Un bătrân negustor cu părul alb ca varul și ochelari groși legați cu sfoară i-a întins o carte mică de psalmi.

„Tu ești fecior de popă?”

„Nu, doar cântăreț la biserică”.

„Atunci ia-o. Când cântă inima, să știi că și cerul ascultă”.

A plătit cu câțiva bani, iar cartea aceea avea să devină una dintre cele mai dragi moșteniri ale sale. Azi, e tot în sertarul acela, între cruci și scrisori. Târziu, pe înserat, când soarele începea să ardă în roșu și larma se domolea, Dumitru și-a adunat marfa vândută și s-a întors spre căruță. Maria trecea pe lângă el, alături de mama ei, ținând în brațe o legătură de covoare. S-au privit o clipă, tăcut, cu un zâmbet care părea promisiunea unei revederi. Ani mai târziu, s-au căsătorit. Au ridicat o casă cu pridvor în Delești, au crescut copii, au ținut pământul, au iubit, au cântat, au tăcut. Dar târgul din Vaslui, duminica aceea din toamna lui 1890, a rămas pentru ei ziua în care s-au întâlnit două vieți.